

Meer kijken naar Duitsland

Ongeacht de uitslag van de Duitse verkiezingen zou Nederland meer de blik op het oosten moeten richten, vindt Karel Groen, directeur van het samenwerkingsverband Eems Dollard Regio (EDR). „Duitsers vinden Nederland fantastisch, maar de Nederlander spreekt slecht Duits. Nederland richt zich op Schiphol; we vinden de VS en Groot-Brittannië heel belangrijk, terwijl in deze grensregio veel is te halen.”

Ook Noord-Nederland kan meer doen, meent Groen. „Friesland, Groningen en Drenthe kennen op dit moment geen regionale vertegenwoordiging in Duitsland. Er is een regeringscentrum in Hannover, daar loopt vanuit Noord-Nederland niemand rond. Ter vergelijking: in Düsseldorf is ook een regeringscentrum. De provincies Overijssel, Gelderland en Limburg hebben daar elk een eigen vertegenwoordiging. Dan zouden wij als noordelijke provincies toch minimaal wel één vertegenwoordiger voor Nedersachsen moeten kunnen bekostigen.”

Karel Groen

Herman Idema

Plussen en minnen over de grens

De noordelijke grensregio raakt aan beide zijden van de grens meer en meer vervlochten. Toch gaan we niet in bussen de grens over om in Duitsland te werken. En dat zal in het post-Merkeltijdperk niet veel anders zijn. Morgen kiest Duitsland een nieuwe Bondsdag.

TEKST RICHOLD BRANDSMA

Ondernemers in Emmen en hun collega's in de Duitse buurgemeente Emsland praten eind deze maand over een gezamenlijk nieuw project DIA (digitalisering, innovatie en *Austausch* ofwel uitwisseling).

Wirtschaftsverband Emsland en Ondernemend Emmen willen kennis uitwisselen en samenwerken aan digitalisatie. En waar het kan knelpunten aanpakken op het gebied van arbeidsmarkt en opleidingen. „Maar vooral gaat het erom”, zegt Herman Idema van Ondernemend Emmen, „dat we elkaar beter leren kennen.”

Het project moet nog beginnen, maar Idema legt de lat hoog waar het om het doel gaat. Hij wil dat bedrijven in het eigen Drents-Duitse gebied uiteindelijk goederen produceren die nu nog in China en

het Verre Oosten worden gemaakt.

Onder het motto 'een goede buur is beter dan een verre vriend' betekent het samenwerking op lokaal niveau. En dat terwijl de twee landen op nationaal niveau al heel grote zaken met elkaar doen.

HANDELSRELATIE

De handelsrelatie tussen Nederland en Duitsland wordt gezien als een van de grootste in Europa. In 2019 exporteerde Nederland voor ruim 114 miljard euro naar Duitsland. Omgekeerd kwam er voor ruim 78 miljard euro aan goederen terug.

Het kantoor van samenwerkingsverband Eems Dollard Regio (EDR) in Nieuweschans staat nog net aan deze kant van de Nederlandse grens. Twee keer vallen en je bent in Duitsland. Toch zijn bezoekers aan EDR altijd ruim op tijd in het kantoor aanwezig, zegt directeur Karel Groen. „Ze gaan ook ruim op tijd weg. Maar vanuit Groningen

over de A7 ben je hier zo.” Groen wil er maar mee zeggen: Duitsland is een stuk dichterbij dan menig-een denkt.

Mede door de activiteiten van EDR heeft Groen de verwevenheid tussen de beide grensregio's de afgelopen jaren zien groeien. Tegelijkertijd ziet hij dat de verschillen ook aanzienlijk zijn.

„We moeten er niet naïef in zijn. In onze grensregio zijn best een paar grote Duitse bedrijven als VW in Emden of Meyer Werft in Papenburg. Maar het is niet zo dat Nederlanders uit het grensgebied dagelijks in volle busjes de grens overgaan om daar te werken.”

De Duitse werkgever heeft bewondering voor de creativiteit van Nederlanders, zegt Groen, „maar hij zal een vacature niet zo snel uitzetten in Groningen, Drenthe of waar dan ook in Nederland. Waarom niet? Een heel andere mentaliteit. Nederlanders willen flexibel

werken en stellen eisen. In Duitsland bepaalt de werkgever de voorwaarden.”

FAXAPPARAAT

Duitsland loopt op bepaalde terreinen fors achter op Nederland. „Zeker als het gaat om digitalisering, innovatie, klimaat of mobiliteit. Angela Merkel heeft misschien veel goede dingen gedaan, maar in vernieuwing investeerde ze niet erg. En dat deden de Duitsers zelf dus ook niet. Wij hebben binnen EDR Duitse leden die nog gebruiken van een faxapparaat.”

Een verschil is ook het soort bedrijven aan beide zijden van de grens. Aan de Duitse kant bestaan vooral familiebedrijven die er alles aan doen om overeind te blijven. In Nederland is dat veel minder. Groen: „De Meyer Werft is op dit moment in handen van de zevende generatie. Ze hebben het in coronatijd heel moeilijk gehad, maar geen kans dat de familie het bedrijf failliet wil laten gaan. In Nederland was dat allang wel gebeurd.”

Verschillen die de handel in goederen tussen beide landen niet in de weg hoeven te staan. Maar ze vormen wel een obstakel als het om het product arbeid gaat.

REGELGEVING

Wat niet meewerkt zijn de verschillen in regels aan beide zijden van de grens. Neem een diploma dat aan de ene kant wel geldig is, maar in het andere land niet wordt gehonoreerd. In het rapport *Grenzen slechten, regio's verbinden en mensen bewegen*, bracht het Actieteam

Dat is veranderd. Emsland heeft zich in een dikke tien jaar tijd ontwikkeld. Het wordt nu ook wel een *Wirtschaftswunder* genoemd.

Daar hebben ze ook veel voor gedaan, zegt Herman Idema. Bijvoorbeeld een 'omgekeerde brain-drain'; knappe koppen uit Emsland die voor hun werk naar elders waren vertrokken werden succesvol verleid om terug te keren.

Met dat wonder van de Duitse economie wil Ondernemend Emsland graag samenwerken. Idema spreekt geregeld Duitse collega's. Hij proeft de zorgen rond de verkiezingen. „In Duitsland was het onder Merkel: *Wirtschaft, Wirtschaft*. Nu horen de ondernemers alleen nog: *Umwelt, Umwelt*.”

Gek is dat niet, gezien de alarmerende rapportages. Daarbij komen ook nog de recente overstromingen, die veel levens kostten. „De schrik zal er ook bij de Duitse kiezers goed inzitten.”

RESHORING

Terwijl Aziatische landen niet bezorgd lijken over het klimaat en stevig bouwen aan nieuwe

kolencentrales, zal Europa wel degelijk rekening moeten houden met het milieu. Het is de hoop van Idema dat het project DIA een fiks aandeel kan leveren in Duits-Drentse *reshoring*. Ofwel ervoor zorgen dat productie die nu in China gebeurt terugkomt naar hier.

Europese bedrijven halen hun productie steeds vaker terug uit Azië. De coronacrisis maakt duidelijk hoe afhankelijk we zijn van een land als China. De blokkade van het Suezkanaal deed daar een schep bovenop. Wat ook meespeelt is dat het transport vanuit Azië naar Europa duurder en duurder wordt en daarbij zeer vervuילend is.

Made in Nieuw-Amsterdam, Made in Emsland. Het zou in de toekomst veel vaker te zien moeten zijn dan *Made in China*, meent Idema. „Groot voordeel is ook dat het in ons gebied banen creëert.”

VERANDERING

De behoudende koers die het Duitsland van Merkel hanteerde op gebieden als klimaat en innovatie is dus aan verandering toe.

Karel Groen gooit een steen in de vijver. „Duitsland is een zeer gedecentraliseerd land. De deelstaten hebben veel te zeggen. In dat licht denk ik dat voor het Noorden de regionale Duitse verkiezingen van 12 september meer van belang waren dan die voor de Bondsdag.”

Volgens Groen draagt zowel Armin Laschet (van Merkels CDU/CSU) als Olaf Scholz (SPD) Nederland een warm hart toe. Op dit moment leidt SPD in de peilingen. „Wordt SPD de grootste, dan denk ik wel dat er meer aandacht voor vernieuwing komt.”

Grensoverschrijdende Economie en Arbeid die belemmeringen in 2017 in kaart. En deed aanbevelingen.

Het Rijnlandinstituut pakt 'Europees onderwijs' op samen met de deelstaat Niedersachsen. Maar verder is na vier jaar weinig veranderd. Idema spreekt van trekken aan een dood paard.

In het project DIA is het ook niet de bedoeling dat Emslanders en Drenten voor werk de grens oversteken. Idema: „Laat ze in Duitsland produceren wat ze daar kunnen produceren, dan doen wij in Drenthe precies hetzelfde. Waar het om gaat is dat we samenwerken, kennis delen, communiceren. Wij kunnen veel van de Duitsers opsteken, maar andersom is dat ook zo.”

Emsland op zich is een verhaal apart. Het gebied gold bij de Oostburen lange tijd als het armenhuis van het land, vertelt Karel Groen. Waar Duitsers de NL-stickers op Nederlandse auto's spottend aanduiden als *nur links* hadden ze een soortgelijke grap voor het EL in de kentekens van auto's uit Emsland: *Entwicklungsland*.

Het gaat er vooral om dat we elkaar beter leren kennen

PSYCHOLOGELD

IRENE VAN DEN BERG

Getallenrijtjes maskeren de kloof

Normaal gesproken zou het de week van de koopkrachtplaatjes zijn geweest. Op basis van de Prinsjesdagplannen kun je voor allerlei fictieve huishoudens – bijvoorbeeld tweeverdieners met twee jonge kinderen, inkomen tussen 35.000 en 25.000, woonhuis, een hond en een Kia Ceed – uitrekenen of zij er komend jaar op voor- of achteruitgaan.

In Nederland zijn we dol op deze overzichtelijke, maar tegelijkertijd nietszeggende getallenrijtjes. En dus probeert het kabinet de koopkrachtplaatjes meestal zo op te poetsen dat zoveel mogelijk imaginaire huishoudens er goed af lijken te komen.

Ook dit jaar sloegen onder meer het Centraal Planbureau, het Nibud en het ministerie van Sociale Zaken weer aan het rekenen. Maar het leverde weinig media-aandacht op. Dat kwam omdat het demissionaire kabinet deze week een 'beleidsarme' begroting presenteerde, wat inhoudt dat ongeveer alles bij hetzelfde blijft. Dat een alleenstaande ouder met één kind en een inkomen van ongeveer 30.000 euro er volgend jaar 1 euro per maand op vooruitgaat, levert geen splijtende primeur op. De media toonden zich wel tevreden. Dat de koopkracht na twee coronajaren op peil lijkt te blijven voelde als een meevaller. Maar de koopkrachtplaatjes gaan over fictieve categorieën. Dus niet over individuen zoals Arjen, de museummedewerker die ontslagen dreigt te worden omdat de bezoekers maar niet terugkeren. Of Marianne die als zzp'er in de evenementenbranche werkt en al haar klanten is kwijtgeraakt en Daan, de twintiger die in Amsterdam studeert en iedere maand een bizar hoge huur moet ophoesten. Zij hebben er niets aan dat ze op papier tot een groep behoren met wie het financieel wel oké gaat.

Deze week bleek voor de zoveelste keer dat we geen aandacht meer moeten besteden aan koopkrachtplaatjes. In de plaatjes vind je niets terug over de groeiende kloof tussen arm en rijk. Sterker nog, ze maskeren de steeds dieper wordende afgrond alleen maar. Als de verschillen tussen mensen groot zijn zeggen gemiddeldes niet zoveel. Want, zoals econometrist en journalist Sanne Blauw het verwoordde: „Als Bill Gates een bus instapt, wordt iedere passagier gemiddeld miljonair.”

Door blind te zijn voor de grote verschillen, lopen we het risico ze te versterken. De pandemie is niet de veroorzaker van de grote tweedeling tussen de winnaars en de verliezers van het systeem. Het aantal dak- en thuislozen verdubbelde tussen 2009 en 2018 al. En in 2018 kampten meer dan 650.000 huishoudens in Nederland met problematische schulden.

Het kabinet maakte de kloof echter nog groter door bij de coronamaatregelen nauwelijks rekening te houden met de financieel zwakkeren in de samenleving.

Seizoenarbeiders en schoonmakers die vaak niet bij de Belastingdienst stonden geregistreerd, raakten aan de bedelstaf. De compensatieregeling voor zzp'ers die veel werk kwijtraakten was bijzonder schraal. Ook voor arme mensen met een klein sociaal netwerk waren de lockdowns verwoestend.

Het zou dan ook misplaatst zijn op basis van een paar koopkrachtplaatjes te concluderen dat de Nederlandse burger economisch ongeschonden uit de coronacrisis is gekomen. Laten we daarentegen beter luisteren naar de verhalen van de mensen in de bus.

Of nog beter: van degenen die geen buskaartje kunnen betalen.

15

Neem plaats op de sofa van Irene van den Berg. Zij analyseert iedere week ons economisch gedrag.

Wanneer de verschillen tussen mensen groot zijn, zeggen gemiddeldes niet zo veel